

Магдалена Чукић Шепец

МУЗИЧКА КУЛТУРА 3

Уџбеник за трећи разред основне школе

МУЗИЧКА КУЛТУРА З

Уџбеник за трећи разред основне школе

Редакција Фондације „Алек Кавчић“

Автор	Магдалена Чукић Шепец
Рецензенти	др Слободанка Антић, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд Светлана Пешкић, ОШ „Филип Кљајић Фића“, Београд Мирјана Миленковић, ОШ „Бановић Страхиња“, Београд
Главни уредник	Крста Поповски
Уредник	Ана Ђешић
Извори фотографија	Shutterstock
Илустрације	Горан Витановић
Лектура и коректура	Милана Поучки
Ликовни уредник	Слађана Николић
Дизајн и прелом	Слађана Николић

Издавач

АрхиКњига д. о. о.
Љубостињска 2, Београд

За издавача

Оливер Кавчић

Штампа

Штампарија Дунав д. о. о., Земун

Тираж

20.000

Прво издање, 2024.

ISBN

978-86-6130-041-7

ISMN

979-0-9025309-2-7

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:78(075.2)

ЧУКИЋ Шепец, Магдалена, 1963-

Музичка култура 3 : уџбеник за трећи разред
основне школе / Магдалена Чукић Шепец ;
[илустрације Горан Витановић]. - 1. изд. - Београд
: АрхиКњига, 2024 (Земун : "Дунав"). - 76 стр. :
илустр. ; 29 см

Тираж 20.000. - Музички речник: стр. 69.

ISBN 978-86-6130-041-7
ISMN 979-0-9025309-2-7

COBISS.SR-ID 137164297

Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије одобрило је овај
уџбеник за употребу у школама решењем број:
650-02-00349/2023-07 од 10. 01. 2024. године.

САДРЖАЈ

ВОДИЧ КРОЗ УЦБЕНИК	4
РЕЧ АУТОРА	6

КАКО СЕ ПРАВИ МУЗИКА

Музика	8
Композитор и музичко дело	11
Музички извођачи	13
Музичка учионица 1:	
Ми смо музички извођачи: певамо, свирамо, плешемо	16

МУЗИЧКА АЗБУКА

Бројимо четвртину	18
Откривамо осмину	20
Сабирајмо две четвртине у половину	22
Две четвртине у такту	24
Ударачки инструменти	27
Откључавамо линијски систем	30
Почетак је ДО	32
Изнад је РЕ	34
Важни је МИ	36
Четворка је ФА	39
Петица је СОЛ	41
Музичка учионица 2: Уметници и публика	44

ШТА ЧУЈЕМО У МУЗИЦИ

Јачина	46
Брзина	49
Боја	51
Расположење	54
Музичка учионица 3: Изводим музику	58

КОЛО, КОЛО, НАОКОЛО

Народна песма и игра	60
Уметничка игра – балет	63
Музичка прича	66
Музичка учионица 4: Карневал	69

ПРИЛОГ

Списак композиција	70
Музички речник	72
Нотни текст песама	73

ВОДИЧ КРОЗ УЦБЕНИК

Прати ознаке.
Помоћи ће ти да
лакше користиш
уџбеник.

Кључне речи
из лекције.

Покушај да запамтиш оно
што је важно.

Задатак који те наводи да уз певање
или слушање музике нешто уочиш,
повежеш или смислиш.

Ово сви знамо

Сети се знања из првог и другог
разреда или из ранијих лекција.

Само за радознале

Читај ако желиш
да сазнаш више.

Научи да се пристојно понашаш
у школи и на концерту.

Певање песама.

Начуњи уши

Слушање музике.

Објашњење непознатих речи.

Уз помоћ одраслих паметним телефоном можеш да учиташ QR код и саслушаш музички или тонски пример.

Дигни два прста

Питања и задаци за проверу знања.

Музичка учioniца

Кроз заједнички рад са друговима и другарицама, уз помоћ учитеља или учитељице, обнављаш знање.

Фондација „Алек Кавчић“ и „Архикњига“ захваљују се ученицима и професорима Школе за музичке таленте из Ђуприје. Захваљујући њиховим извођењима ученици су у могућности да се путем QR кодова упознају са музичким делима за гудаче.

Такође, захваљујемо се: диригенткињи и вокалној солисткињи Николини Ники Ковачевић која је интерпретирала вокална дела за овај уџбеник, пијанисти и аранжеру Ивану Алексијевићу, који је пратио Николину на клавиру, као и продуценту и снимателју Синиши Кокерићу.

Фондација „Алек Кавчић“

РЕЧ АУТОРА

Један, два, три у трећем разреду си ти. Спреми се и запевај, начуљи уши и заиграј.

Откриј како се прави музика јер је право време да и ти постанеш мали извођач виртуоз. Присети се научених песама и откриј нове кроз свирање и певање. Пишеш и читаш сва слова и зато научи музичку азбуку. Откључај линијски систем. Лако је бројати линије и празнине и стићи до ноте СОЛ.

Поскочи уз различите мелодије и ритам. Слободно мењај темпо и динамику. Слушај музичке приче композитора, али смисли и своју. Урони у свет музичке маште и слободно истражуј.

Сети се да су у школи сви предмети повезани, све што учиш у математици, српском језику, природи и друштву, ликовној култури и физичком васпитању можеш пронаћи и у музичкој култури. Са музиком се лако и брзо учи.

Трећи разред је дивно време да ухватиш добар тон за бонтон. Хвала, изволите, наклон и аплауз користи на сцени и у публици.

Играј се!

Ауторка

КАКО СЕ ПРАВИ МУЗИКА

МУЗИКА

Важне речи

- музика
- народна музика

Ово сви знамо

- Отпевај омиљену песму. Сети се шта су тонови и које особине имају. Како се од групе високих и дубоких тонова праве мелодије различитог расположења. Одсвирај неки ритам дрвеним штапићима и даирама. Заиграј на ритам песме у брзом темпу.

Начуљи уши

Слушај песму **Блистај, блистај, звездо мала.**
Саслушај песму неколико пута и научи да је певаш.

Блистај, блистај, звездо мала

Блистај, блистај, звездо мала,
како блисташ, рад' би знала.
Високо горе видим те ја,
као драгуљ ти светлост сја.
Блистај, блистај, звездо мала,
како блисташ, рад' би знала.

Када жарко сунце зађе
и кад тамна падне ноћ,
тад ће твоје светло доћ,
блистај, блистај целу ноћ.
Блистај, блистај, звездо мала,
како сијаш, рад' би знала.

Музика је уметност која се служи тоновима да би изразила различите емоције, мисли и дочарала догађаје. Изводи се певањем и свирањем. Музика учествује у стварању других уметности као што су плес, позориште и филм.

Од давне прошлости човек је имао потребу да се изрази музиком. Када је славио, борио се, када је туговао или се плашио, своја осећања је покушавао да изрази музиком.

У време када су људи били везани за природу и када су живели у природи, развила се **народна музика**. Народ је стварао песме и игре када је обрађивао земљу, ишао у лов, када се веселио. Народна музика се преносила са генерације на генерацију, са предака на потомке. Сви народи, без обзира где живе, имају народну музику.

Кроз музику можемо да изразимо расположење. Она развија код људи потребу да слушају лепе и пријатне мелодије.

Прочитај реченице.

- Музика описује различита осећања.
- Музика може да нас развесели, али и растужи.

Објасни како ти доживљаваш музику. Да ли тебе музика може да развесели или растужи? Објасни.

Дигни два прста

1. Напиши на линијама колико времена слушаш музiku током дана? Где је слушаш, када и на који начин?

2. Подвуци тачне описе музике. Објасни зашто поједини одговори нису тачни.

- Музика настаје у природи.
- Музика се не мења, увек је иста.
- Музику ствара човек.
- Музика може да се и пева и свира.
- Музика се користи само за плес.
- Музика није за децу.
- Музика описује различита осећања.
- Музика може да нас развесели, али и растужи.
- И у филму има музике.
- Напиши на линији свој опис музике. Пробај да искористиш одговор на једно од питања: Шта је музика, чему је намењена, да ли нешто описује, како се изводи, када волиш да је слушаш?

КОМПОЗИТОР И МУЗИЧКО ДЕЛО

Важне речи

- композитор
- музичко дело
- ноте

Ово сви знамо

◎ Опиши шта ради сликар. Како се зове човек који пише песме, а како онај који прави скулптуре? Шта прави редитељ снимајући глумце?

Композитор је уметник који ствара музику. Он компонује **музичка дела**. Као што су слова знаци које користимо за писање, тако су **ноте** знаци које композитор користи у писању музике.

Начуњи уши

Послушај музичко дело **За Елизу** немачког композитора Лудвига ван Бетовена.

Пажљиво слушај и утврди на ком инструменту се изводи композиција.

Композитор често користи неки инструмент помоћу кога развија мелодије. Тада инструмент је најчешће клавир.

Начуњи уши

Послушај дело **Турски марш** аустријског композитора Волфганга Амадеуса Моцарта и **Игру малих лабудова**, из балета **Лабудово језеро**, руског композитора Петра Иљича Чајковског.

Опиши у чему се разликују два преслушана музичка дела. Опиши разлике у звуку. Којом брзином почињу музичке композиције? Какви су завршеци музичких дела: тихи или гласни?

Током концерта не треба да сметаш извођачима и публици причом и смехом. За време концерта не треба да једеш или пијеш. Уживај и пажљиво слушај музику.

Композитор може да компонује тако што описује и имитира звуке из природе. Може и да смишља мелодије које описују оно што осећа. Композитор може да назове музичко дело по некој песми, игри или годишњем добу.

Начуљи уши

Италијански композитор Антонио Вивалди је компоновао музичко дело **Четири годишња доба**. Сваки део композиције носи назив по једном годишњем добу. Послушај трећи став из **Зиме**.

Опиши шта композитор хоће да нам дочара. Утврди у ком темпу се свира. Који се инструмент посебно издваја? Нацртај цртеж и илуструј зимске промене у природи. Све оно што музика кроз динамику и темпо дочарај, ти дочарај цртежом и бојом.

Дигни два прста

1. Ко је композитор? Заокружи тачан одговор.

- Уметник који смишља костиме за школску представу.
- Песник који пише стихове за школску приредбу.
- Уметник који ствара музику.

2. Повежи уметника са његовим делом.

сликар

вајар

фотограф

композитор

песник

песма

фотографија

музичко дело

слика

скулптура

2. Напиши на линији од преслушаних нумера три композитора, В. А. Моцарта, П. И. Чајковског и А. Вивалдија, чија ти се музика највише допала? Објасни зашто.

МУЗИЧКИ ИЗВОЂАЧИ

- ◎ вокална музика
- ◎ инструментална музика
- ◎ диригент

Ово сви знајмо

◎ Подсети се како се зове група која има инструменте и свира заједно, а како група чији је инструмент глас и сви певају заједно. Супротно од групног певања и свирања имамо појединце који самостално певају или свирају.

Музика је уметност која постоји само онда када се изводи, када се пева или свира.

Они који изводе музику певањем или свирањем зову се музички извођачи или музичари. Певачи су музичари који изводе **вокалну музику** певањем. Инструменталисти су музичари који музику изводе на инструменту. Такву музику зовемо **инструментална музика**. Певачи и инструменталисти могу да певају или свирају сами као солисти и таква музика се зове солистичка музика.

Одабери омиљену песму и отпевај је солистички.

Вокална музика може да се изводи солистички и у малим групама певача, од два или три гласа. Може да се изводи и у великим групама певача које називамо хор. Хор може бити мушки, женски или мешовити.

◎ солиста

◎ мала група певача

◎ хор

Инструментална музика, која се изводи свирањем, може да буде солистичка, камерна и оркестарска. Солистичка музика изводи се на једном инструменту, а камерна се изводи са малом групом инструменталиста. Оркестар броји велики број инструменталиста.

Солиста

Извођачи камерне музике

Извођачи оркестарске музике

Начуљи уши

Саслушај музичка дела два различита композитора.

Према броју инструмената, којој врсти инструменталне музике припадају музички примери? Напиши одговоре на линијама.

Антоњин Дворжак

Симфонија из Новог света
(четврти став)

Јохан Себастијан Бах

Свита за виолончело бр. 1
(Прелудијум)

Важна особа сваког хора и оркестра је **диригент**.

На концерту сви извођачи прате покрете које диригент даје рукама или уз помоћ посебног дрвеног штапића. Диригент покретима показује када хор или оркестар треба да почне са извођењем, када се пева или свира тише, односно јаче, када извођачи треба да успоре, а када да убрзају певање или свирање.

Диригент је музички извођач који зна да свира на клавију и може да одсвира дело које спрема са хором или оркестром. Заказује пробе и са извођачима увежбава извођење музичког дела.

Као што учитељ или учитељица води твоје одељење, тако диригент води хор или оркестар. Важно је да чланови хора или оркестра поштују и слушају диригента.

Дигни два прста

1. Допуни реченице тако што ћеш уписати одговарајуће именице на линије.

Музичко дело компонује _____.

Музички _____ изводе музичка дела.

Музичке извођаче чине _____ и _____.

Певачи певају вокалну _____, а инструменталисти свирају инструменталну _____. _____ диригује хором и _____. Диригент користи _____ или _____ за дириговање.

2. Повежи музичке извођаче са врстом музике.

виолиниста

певач

диригент

хор

оркестар

фрулаш

группа певача

вокална музика

инструментална музика

1 Музичка учионица

Ми смо музички извођачи: певамо, свирајмо, плешемо

У октобру и новембру широм света обележавају се три битна дана:

- 3. октобар је Међународни дан деце;
- 5. октобар је Светски дан учитеља;
- 13. новембар је Светски дан љубазности.

Одељење треба да припреми приредбу и обележи ова три важна датума. Ученици се деле у три групе и свака група добија да припреми програм за један важан дан.

На три одвојене цедуље написани су важни датуми. Представник сваке групе бира једну цедуљу.

Свака група припрема и представља свој програм. Сваки члан групе постаје музички извођач: бира да ли ће да пева, свира, плеше или жели да комбинује више начина извођења.

Поступци у припреми програма

1. Одаберите песме које сте научили да певате у првом и другом разреду, а које би одговарале дану који обележавате.
2. Одредите композиције које ће послужити као музичка подлога за плес или народно коло.
3. Осмислите кораке плеса или кораке за народну игру коло.
4. Одаберите и користите различите ритмичке и мелодијске ударальке.
5. Направите мали пано о дану који се обележава.
6. Пошто сте на претходним часовима припремали и вежбали програм, изведите га на једном часу.

Правила понашања у музичкој учионици

- Поделите равноправно задатке.
- У групи сви раде нема посматрача.
- Сваки члан групе има могућност да предложи своју идеју.
- Слушајте савете пријатеља одељења, учитеља или учитељице.

Припремите позивнице за родитеље и изведите представу.

МУЗИЧКА АЗБУКА

БРОЈИМО ЧЕТВРТИНУ

Ово сви знамо

◎ За шта нам служе слова? Од датих слова направи реч и упиши је на линију.

A M K U I Z _____

Зашто су корисни бројеви? Направи задатак од датих бројева и математичких знакова. Задатак упиши на линију и реши га.

43 24 7 + - = _____

Као што користимо слова за читање и писање, а бројеве за рачунање, тако постоје и знаци у музичи који нам користе за певање и свирање. Писани знак којим се бележи тон зове се **нота**. Она означава трајање и висину тона. Ноте имају главу и врат.

Четвртина ноте има испуњен круг и нотни врат. Траје један: откуцај, пљесак рукама, ударац ногом о под или један откуцај оловком по клупи.

Начуљи уши

Послушај народну песму **Повела је Јела** два пута. Научи да певаш песму и обрати пажњу на ритам песме.

Изведи народну песму **Повела је Јела** са паром из клупе. Ти певај, а твој пар нека куца оловком по клупи сваку четвртину ноте. Онда се замените.

Повела је Јела

Allegro

Народна песма из Србије

По - ве - ла је Је - ла два ко - ња на во - ду.

Једно братовога, друго војновога. (2x)
Братовога коња мутном водом поји. (2x)
Војновога коња бистром водом поји. (2x)

??: **војно** – у песми значи младожења

Свака нота има и **паузу**. То је знак за ћутање. У музичи када имаш паузу то значи да не певаш и не свираш.

Четвртина паузе траје колико и четвртина ноте: један откуцај. Четвртина паузе има свој знак.

Дигни два прста

1. На линијама испиши четири четвртине ноте и четири четвртине паузе.

2. Прочитај дату реченицу а потом речи ове реченице подели на слогове управним линијама. Напиши четвртину ноте испод сваког слога.

Изведи реченицу тако што ћеш сваку четвртину куцати оловком по клупи.

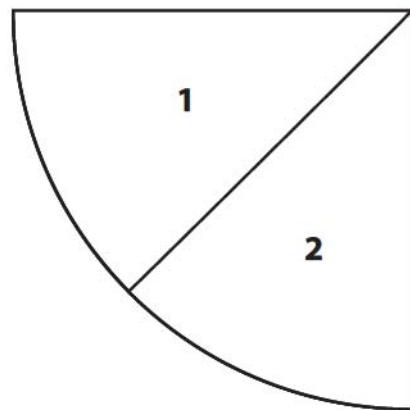
Музика прија души, а воле је и уши.

ОТКРИВАМО ОСМИНУ

Ово сви знамо

- ◎ Четвртину можемо да поделимо на два једнака дела. Обој један део четвртине.

Обојени део представља једну осмину.

Осмина ноте се пише као четвртина, али има **барјачић**. Делови осмине ноте су: **глава**, **врат** и **барјачић**.

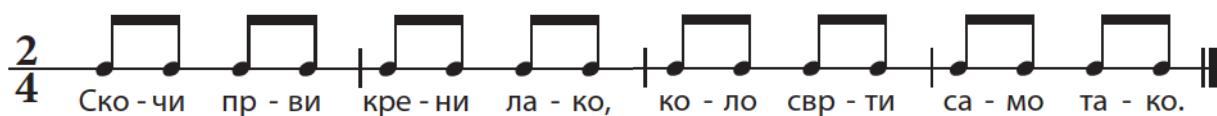

Две осмине трају један откуцај. У песмама, осмине се најчешће повезују заједничком цртом – две осмине.

Прочитај више пута бројалицу **Коло**. Бројалицу **Коло** изведи уз пљескање длановима или уз пратњу дрвеним штапићима.

Коло

Сети се шта је пауза. То је знак који означава да прекидамо певање или свирање. Као и нота и пауза има своје трајање. Осмина ноте има своју паузу која се зове **осмина паузе**. Она траје колико и осмина ноте.

У једној четвртини паузе имамо две осмине паузе.

$$\left\{ \right. = \left. \begin{matrix} \text{ } \\ \text{ } \end{matrix} \right. + \left. \begin{matrix} \text{ } \\ \text{ } \end{matrix} \right.$$

Дигни два прста

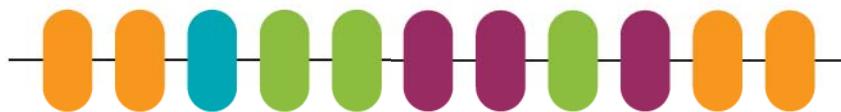
- На линији напиши три пута за редом једну четвртину и две осмине.

- У различитим бојама напиши на линији овим редом: једну четвртину ноте, једну четвртину паузе, једну осмину ноте и једну осмину паузе.

- Различита трајања нота и пауза су написана и различитим бојама. Облици у боји представљају одређена трајања нота и пауза. Према задатим бојама облика, напиши одговарајућа трајања нота и пауза на линији.

САБИРАМО ДВЕ ЧЕТВРТИНЕ У ПОЛОВИНУ

Ово сви знамо

- ◎ Које нотне вредности добијамо када поделимо једну четвртину ноте?
Заокружи тачан одговор.

- 3 осмине ноте ● 2 осмине ноте ● 1 осмину ноте

Научили смо коју нотну вредност добијамо када поделимо једну четвртину и колико она траје. Сада ћемо сабрати две четвртине и добићемо нову нотну вредност – **половину ноте**.

Половина ноте се пише као четвртина, само што је глава ноте празна. Она траје два откуцаја или док избројимо до два. Делови половине су **глава** и **врат**.

Половина ноте може бити замењена паузом. **Половина паузе** траје колико и половина ноте: два откуцаја.

Половина паузе се пише у облику правоугаоника обојеног црном бојом.

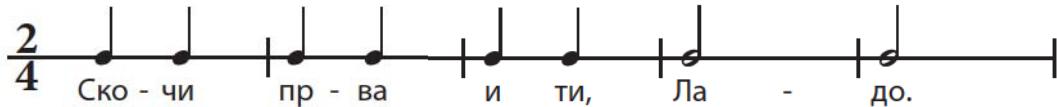
У једној половини паузе имамо две четвртине паузе:

Прочитај два пута бројалицу **Ладо, Ладо**. Научи прецизно да изговараш слогове речи уз куцање оловком по клупи сваке четвртине.

Ладо, ладо

? **Лада** – богиња лета

Начуљи уши

Одслушај песму **Ми идемо преко поља**. Изведи је уз певање и тапшање сваке четвртине.

Дигни два прста

- Напиши на линији низ различитих нотних вредности и њихових пауза које смо научили. Пиши од највеће нотне вредности ка мањим.

- Изведи ритам певањем на слог ТА и куцањем сваке четвртине оловком по столу.

ДВЕ ЧЕТВРТИНЕ У ТАКТУ

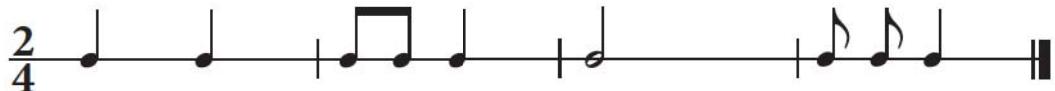

Ово сви знамо

- Препознај нотну вредност и напиши како се зове.

Нотне вредности које смо научили можемо да комбинујемо и групишемо.

Различите нотне вредности смо груписали и сваку групу издвојили усправним цртицама. Оне се у музичком језику зову **тактице** или **тактне црте**. Простор између две тактице се назива **такт**.

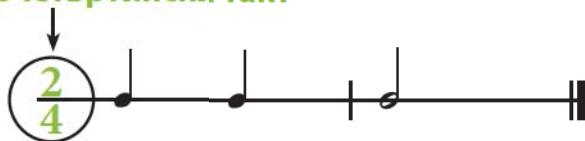

Тактице се користе да означе где се завршава такт и где почиње нови такт. На завршетку песме се увек пишу две тактице, од којих је друга дебља. Као што тачка на крају обавештајне реченице значи да је крај реченице, тако и две тактице означавају да смо стигли до краја песме.

Када у такту имамо употребљене нотне вредности које у збиру дају две четвртине онда кажемо да смо у двочетвртинском ($\frac{2}{4}$) такту.

ознака за двочетвртински такт

Уместо куцања оловком по клупи, сваку нотну вредност можемо да тактирамо. Тактирање користимо да увежбамо ритам у песми.

Песме у $\frac{2}{4}$ такту тактирамо у два потеза: један – два, прва – друга или доле – горе. Такво тактирање називамо **тактирање на два**.

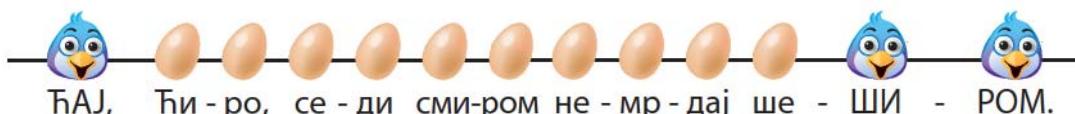
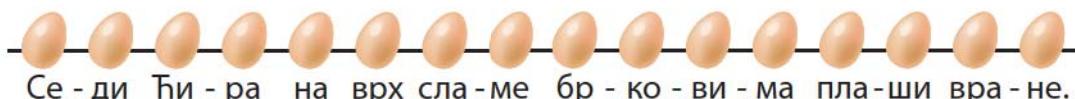
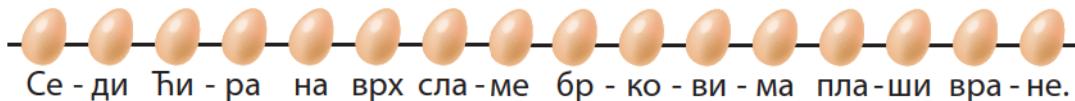
Тактирај на два и изговарај наизменично: један – два, прва – друга. Приликом тактирања различита нотна трајања можеш да изводиш и на слог **ТА**. Тактирај по једну четвртину на сваком потезу и изговарај слог **ТА**.

Задатак

Народну песму **Седи Ћира на врх сламе** учили смо у другом разреду. Према приказаном запису у нотној свесци напиши њен ритам у $\frac{2}{4}$ такту.

Седи Ћира на врх сламе

Дигни два прста

1. Означи крај сваког такта и напиши тактне црте. Обележи са две тактне црте завршетак.

2. Научи да тактираш и изговараш на слог **ТА** ритам народне песме **Седи Ћира на врх сламе**.

УДАРАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

- удачни инструменти
- ритмички удачни инструменти
- мелодијске удаљке

Ово сви знамо

- Препознај инструмент и на линији напиши његово име.

Инструменти код којих се звук добија ударањем и трешењем називају се **удачни инструменти**. Помоћу њих можемо да свирамо ритам различитих песама.

Наше руке и тело су такође удачни инструменти јер можемо да тапшемо рукама, пункетамо прстима, ударамо ногама о под.

Удачке инструменте можемо да направимо од материјала које налазимо у природи. Звук производимо тако што ударамо дрво о дрво или камен о камен. Шупљу тикву можемо да напунимо каменчићима, пиринчем или семенкама. Када је пропресемо чућемо звук. Када нанижемо школјке на конач направићемо звучну наруквицу која може да нам буде пратња уз неку бројалицу или песму.

Инструменти
направљени
од природних
материјала

Ударачки инструменти који стварају неодређен звук и који се користе као ритмичка подлога за певање или плес називају се **ритмички ударачки инструменти**.

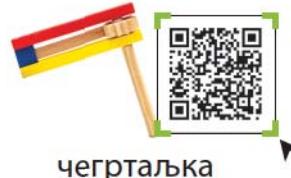

Начуљи уши

Преслушај звук ритмичких удараочаких инструмената.

звечке

чегртаљка

прапорци

штапићи

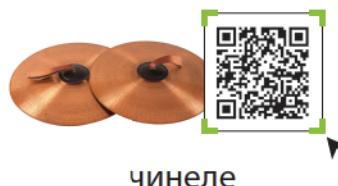
даире

мали бубањ

триангл

чинеле

кастањете

Речи бројалице подели на слогове управним линијама. Изабери и употреби ритмичку ударальку коју имаш и изведи бројалицу. Пробај да свираш у спором и брзом темпу.

Плива патка

Плива патка
Преко Саве,
Носи писмо
На врх главе,
У том писму пише:
Волим те још више.

Удачаки инструменти на којима поред ритма можемо да одсвирамо и одређене тонове и направимо мелодију зову се **мелодијски удачаки инструменти**. То су **металофон** и **ксилофон**.

Оба инструмента имају полочице различитих дужина. Металофон има металне полочице, а ксилофон дрвене. Материјал од кога су направљене полочице утиче на боју и јачину тона удачаких инструмената. Дужина полочице утиче на висину тона: дуга полочица даје дубљи тон, а краћа полочица виши тон.

Металофон

Ксилофон

Само за радознале

Пре много година дечак из Немачке Карл Орф добио је на поклон ксилофон. Уз помоћ палица на ксилофону је могао да одсвира 12 тонова различите висине. Када је одрастао, Карл је постао композитор, а потом је у Немачкој основао школу. Да би децу упознавао с музиком користио је различите удачаке инструменте, а међу њима и ксилофон.

Дигни два прста

На линијама напиши одговоре на постављена питања.

1. Напиши називе ритмичких удаљака које имају округли облик.

2. Препознај удаљку по опису: направљена од металне шипке, има облик троугла и свира се металним штапићем.

3. Како се називају ритмичке удаљаке које звецкају?

4. Прочитај опис удачаких инструмената на којима може да се одсвира мелодија. На линијама напиши њихове називе.

a) Удаљка има дрвене полочице по којима се удара палицама. b) Удаљка има металне полочице по којима се удара палицама.

ОТКЉУЧАВАМО ЛИНИЈСКИ СИСТЕМ

Ово сви знамо

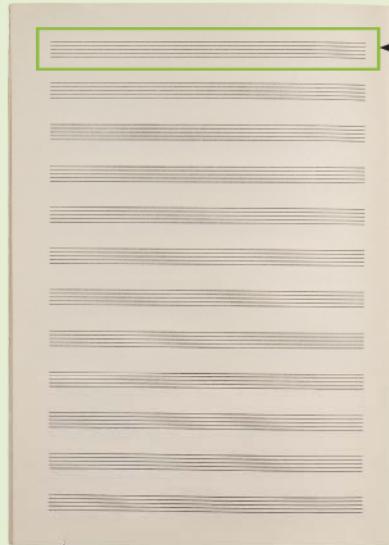
- ➊ За које предмете користиш свеске на квадратиће, а за које свеске на линије?

Ноте се пишу у нотној свесци. У овој свесци, на сваком листу нацртани су **линијски системи**. У њима се тонови записују нотама.

Линијски систем се састоји од пет линија и четири празнине. Линије и празнине се броје одоздо навише. Помоћу њих одређујемо висину сваке ноте. Нота написана на петој линији је виша у односу на ноту написану на првој линији линијског система.

Ноте могу да се пишу и ван линијског система, испод прве линије и изнад пете линије. Тада се користе кратке линије које се зову помоћне линије (помоћнице).

➋ Страница нотне свеске

Да бисмо припремили писање нота морамо да научимо да пишемо **виолински кључ** који се пише на почетку линијског система. Виолински кључ почиње да се пише од друге линије линијског система и он служи да одреди назив сваке ноте.

Вежбај писање виолинског кључа у два линијска система у нотној свесци.

Дигни два прста

1. Напиши на једној страни нотне свеске на почетку сваког линијског система виолински кључ.
2. Упиши **T** ако је тврдња тачна и **H** ако је нетачна.
 - Линијски систем има две паралелне линије. ____
 - На линијском систему се пишу ноте. ____
 - Линијски систем има четири празнине. ____
 - Линијски систем се користи за цртање кругова. ____
 - Линијски систем има пет линија. ____
 - Линијски систем има три празнине. ____
 - У линијском систему пишемо само паузе. ____
 - На почетку сваког линијског система пишемо виолински кључ. ____
3. Напиши број линије од које почиње да се пише виолински кључ.
____.

ПОЧЕТАК ЈЕ ДО

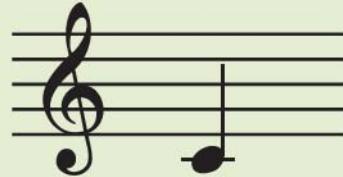
Ово сви знамо

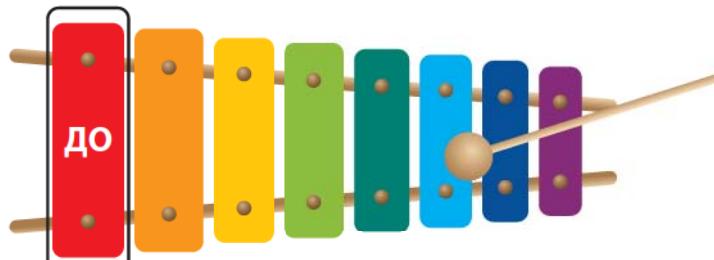
◎ Колико линија и празнина има линијски систем?

Изнад и испод линијског система могу да се пишу ноте. За њихово писање користимо кратке водоравне линије. Прва нота коју учимо је нота која се пише испод линијског система и то на првој помоћној линији. То је **нота ДО**.

Изведи вежбу тактирањем, а затим је одсвирај на металофону, ако га имаш. Сети се да најдужа плочица даје најдубљи тон, ноту ДО.

◎ Плочица на металофону
на којој се свира нота ДО

Прочитај текст песме **Нота До**.

Нота ДО

ДО је, ДО је но-та, ДО за сва-ки дан.
ДО, ДО, ДО, пе- ва де-чак на-сме-јан.

Научи да певаш песму овим корацима:

- 1.** Утврди у ком такту је написана песма. На колико се тактира?
- 2.** Тактирај песму и изговарај текст.
- 3.** Одслушај песму.
- 4.** Отпевај обе реченице песме одвојено по два пута.
- 5.** Отпевај песму.

Нота ДО

Умерено

Непознати аутор

Бонтон јесте добар тон у нашем лепом понашању на часу музичке културе. Када певамо из свег гласа не значи да вичемо. Певамо гласно, седимо или стојимо правих леђа. Изговарамо сваки глас разговетно да нас сви разумеју док певамо.

Дигни два прста

- 1.** Где се пише нота ДО у линијском систему? Подвуци тачан одговор.
 - На првој линији линијског система;
 - На првој помоћној линији испод линијског система;
 - На првој помоћној линији изнад линијског система.
- 2.** Заокружи ноту ДО у линијском систему.

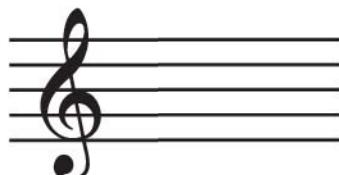
ИЗНАД ЈЕ РЕ

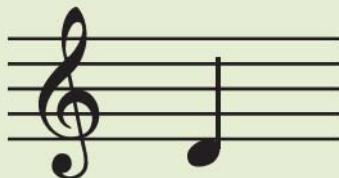
Ово сви знамо

◎ Напиши ноту до.

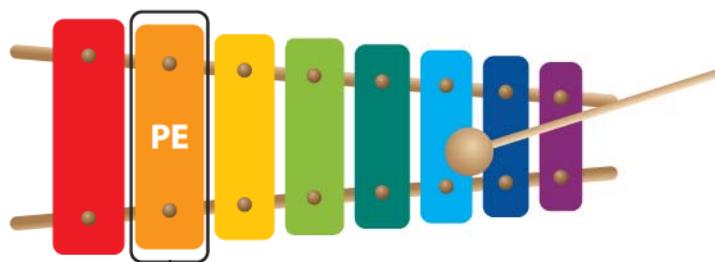
Учимо још једну ноту која се пише испод прве линије линијског система, а то је **нота РЕ**.

У нотној свесци, у линијском систему напиши ноту РЕ у различитом трајању: осмина, четвртина и половина. Тако попуни један линијски систем и на завршетку линијског система напиши две тактне црте.

Изведи вежбу тактирањем, изговарајући ноте у написаном трајању. Вежбу можеш да одсвираш и на металофону, ако га имаш.

◎ Плочица на металофону на којој се свира нота РЕ

Начуљи уши

Пажљиво слушај народну песму **Ресаво, вodo ладна.**
Одслушај је два пута.

Научи да певаш народну песму **Ресаво, вodo ладна.**

1. Прво два пута прочитај текст и научи непознате речи;
2. Изведи само ритам песме уз пљескање рукама и изговарање текста песме;
3. Уочи којом нотом почиње песма;
4. Вежбај певање песме.

Ресаво, вodo ладна

Лагано

Ре - са-во, во-до ла - дна, Ре - са - во,

Народна песма

бродити – тећи
заодити – одлазити
Морава – река у Србији

Ресаво, вodo ладна, Ресаво,
Куд бродиш вodo ладна заодиш.
Морави води бродим заодим.

Дигни два прста

1. У линијском систему доврши писање мелодијске линије од пет тактова у $\frac{2}{4}$ такту. Користи ноте ДО и РЕ у трајању осмине и четвртине.

ВАЖНО ЈЕ МИ

Ово сви знамо

- ◎ Доврши обавештајну реченицу.

Испод прве линије линијског система пише се нота ____.

На првој линији линијског система пише се **нота МИ**.

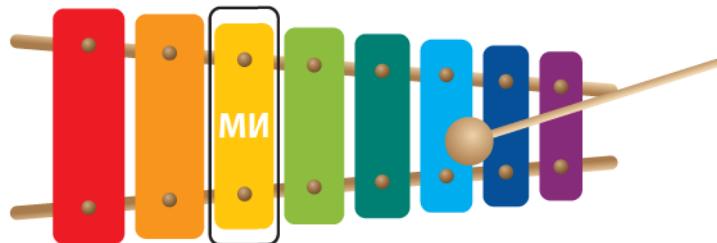
1. У нотној свесци, у линијском систему напиши ноту МИ у различитом трајању: осмина, четвртина и половина. Тако попуни један линијски систем и на завршетку линијског система напиши две тактне црте.

2. Смисли мелодију пратећи следеће кораке:

1. Напиши виолински кључ на почетку линијског система;
2. Иза виолинског кључа напиши $\frac{2}{4}$ такт;
3. Означи тактним цртицама пет тактова у линијском систему;
4. На крају петог такта напиши две тактне црте;
5. Мелодију од пет тактова напиши користећи тонове: ДО, РЕ, МИ. Користи трајања нота које смо учили: осмине, четвртине, половине и њихове паузе.

Смишљену и записану мелодију отпевај уз тактирање. Ако имаш металофон, мелодију можеш и да одсвираш.

◎ Плочица на металофону на којој се свира нота МИ

Начуљи уши

Слушај народну песму **Ми идемо преко поља.**

Научи да певаш народну песму **Ми идемо преко поља** на овај начин:

1. Прво два пута прочитај текст песме;
2. Изведи само ритам песме уз пљескање рукама и изговарање текста песме;
3. Уочи којом нотом почиње песма;
4. Отпевај целу песму мењајући јачину певања: сваки први стих певај гласно (први ред у нотном запису), а поновљени стих тихо (други ред у нотном запису).

Ми идемо преко поља

Живо

Народна песма

Mi i - de - mo пре-ко по-ља, пре-ко по-ља,
ми и - де-мо пре - ко по - ља.

А облаци преко неба, преко неба,
а облаци преко неба.
Облак брже, дода брже, дода брже,
Облак брже дода брже
Росна киша понајбрже, понајбрже.
Росна киша понајбрже
Да ороси наша поља, наша поља,
да ороси наша поља.
Да уроде наша жита, наша жита,
да уроде наша жита.

Када твоја другарица или друг певају, не причаш и не смејеш се.

Размисли и објасни зашто није лепо да се смејемо док неко други пева.

Само за радознале

Народна песма **Ми идемо преко поља** је везана за стари обичај: призывање кише у летњим сушама. Девојчице, које се називају додоле (доде) иду од куће до куће у селу и изводе песму и плес. Испред сваке куће једна додола плеше, а остале певају песму. Домаћин куће испред које се пева сипа воду на додолу која плеше.

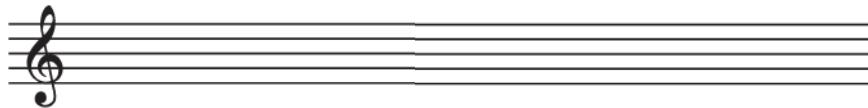
Дигни два прста

- На празну линију испод сваке ноте напиши њено име.

- Смисли и напиши на линији три речи у којима ће се налазити име ноте ми.

- Напиши три такта у $\frac{2}{4}$ такту. Сваки такт почни нотом МИ у трајању једне четвртине ноте.

ЧЕТВОРКА ЈЕ ФА

Важне
речи

nota FA

ОВО СВИ ЗНАМО

- ◎ Израчунај задатке и заокружи резултат који је исти као број празнина у линијском систему.

• $11 - (2 + 3) =$ _____

• $2 + (10 - 8) =$ _____

• $6 - (2 \cdot 3) =$ _____

Четврта нота у низу нота које учимо је **нота ФА**. Ова нота се пише у првој празнини линијског система.

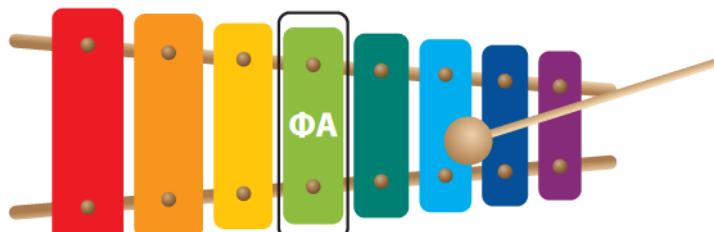

У нотној свесци, у линијском систему напиши ноту ФА у различитом трајању: осмина, четвртина и половина. Тако попуни један линијски ситет и на завршетку линијског система напиши две тактне црте.

Ако имаш металофон, одсвирај ноту ФА на следећи начин:

- Четири пута свирај ноту фа у трајању четвртине;
- Четири пута свирај ноту фа у трајању осмине.

◎ Плочица на металофону на којој се свира нота ФА

Научи да певаш народну песму
Фалила ми се на овај начин:

1. Два пута прочитај текст песме и научи непознате речи;
2. Изведи само ритам песме уз пљескање рукама и изговарање текста;
3. Уочи којом нотом почиње песма;
4. Отпевај целу песму.

Начуљи уши

Одслушај песму
Фалила ми се два пута.

Фалила ми се

Умерено

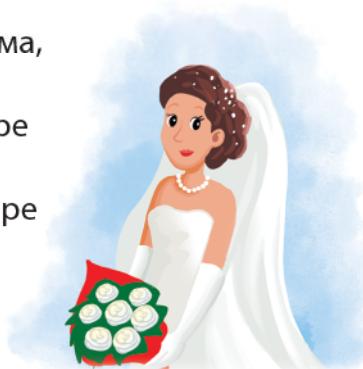
Народна песма

Фа - ли - ла ми се прошеше - на мо - ма,

Фа - ли - ла ми се прошеше - на.

??: **фалити се** – хвалити се
прошена – упитана да се за неког уда
мома – девојка
не име – нема

Фалила ми се прошена мома,
Фалила ми се прошена.
Да ми је лепше не име, море
да ми је лепше не име.
Лепша је зора од моме, море
лепша је зора од моме.

Дигни два прста

1. Повежи парове – ноте и њихово место у линијском систему.

ФА

прва линија

РЕ

прва помоћна линија испод линијског система

МИ

прва празнина

ДО

испод прве линије линијског система

2. У свакој датој речи крије се назив неке ноте. Пронађи називе и подвучи их.

ДОБРО

ПРЕЛО

РАДО

МИРИС

ФАГОТ

ПЕТИЦА ЈЕ СОЛ

Важне речи

nota СОЛ

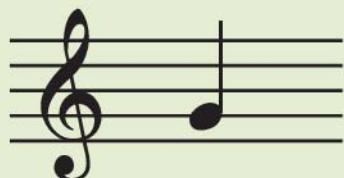

ОВО СВИ ЗНАМО

◎ Наброј тонове које смо учили тако што ћеш почети од најдубљег тона.

На другој линији линијског система пише се **нота СОЛ**.

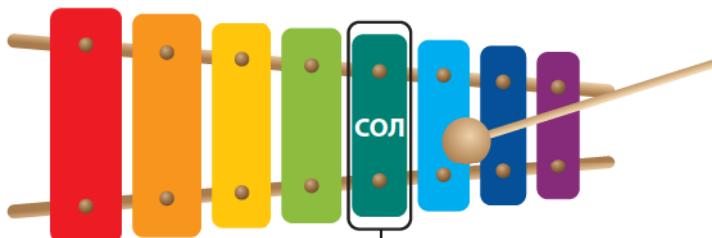

Задатак

У нотној свесци, у линијском систему напиши ноту СОЛ у различитом трајању: осмина, четвртина и половина. Тако попуни један линијски систем и на завршетку линијског система напиши две тактне црте.

Отпевај ноту СОЛ у ритму. Ако имаш металофон, научи да свираш вежбу.

◎ Плочица на металофону на којој се свира нота СОЛ

Начуљи уши

Послушај два пута народну песму **Сол ми дај**.

Научи да певаш народну песму **Сол ми дај** на овај начин:

1. Прво два пута прочитај текст песме;
2. Изведи само ритам песме уз пљескање рукама и изговарање текста песме;
3. Уочи којом нотом почиње песма;
4. Певај осам тактова песме од почетка до краја.

Сол ми дај

Окретно

Сол ми дај, сол ми дај, да по-со-лим за-ло-гај.

Народна песма

Ла-не мој, Ми - ла-не, со-ли ме-ни дај.

Сол ми дај, сол ми дај
да посолим залогај.
Лане мој Милане,
соли мени дај.

Вино дај, вино дај,
да залијем залогај.
Лане мој Милане,
вино мени дај.

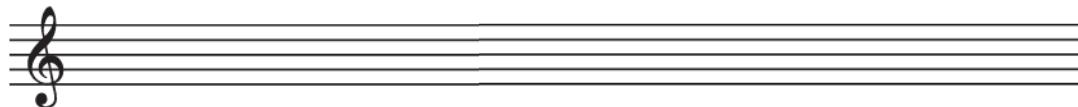
Сира дај, сира дај,
да засладим залогај.
Лане мој Милане,
сира мени дај.

Дигни два прста

1. Преведи боје у ноте. Свака боја представља једну ноту. У линијском систему напиши ноте у трајању четвртине ноте пратећи боје.

2. Научили смо по једну песму за сваку ноту. Провежбај певање сваке ноте тако што ћеш датим редом певати први стих сваке песме.

Нота до

Ресаво вodo

Ми идемо преко поља

Фалила ми се

Сол ми дај

3. Допуни празне тактове: нотама сол и ре у трајању четвртине или две осмине.

2 Музичка учионица

Уметници и публика

Одељење се дели на три групе. Свака група има **песнике, композиторе и музичаре**.

Публику чине чланови две групе, док једна група изводи песму.

Тема песме: ДРУГАРСТВО

Кроз стихове и мелодију песме коју ћете сами осмислiti опишите и објасните ко је добар друг.

Задаци за чланове групе:

Песници: Смишљају и записују два стиха песме на задату тему.

Композитори:

- Свака реч стиха се подели на слогове. За сваки слог речи се пишу тонови од ДО до СОЛ;
- Користе се различита трајања: осмина, четвртина, половина и њихове паузе;
- Песма се компонује у $\frac{2}{4}$ такту и може да има до десет тактова.

Музичари: Музичари вежбају нову песму. Поступци у вежбању су исти као и за учење сваке нове песме:

1. Песма се прочита разговетно два пута;
2. Прочитају се ноте песме;
3. Вежба се тактирање и читање нота у ритму;
4. Мелодија песме се одсвира на мелодијском ударацком инструменту или је композитори отпевају.

За прво извођење песме публику чине песници и композитори одељења. Када се песма добро увежба може да се изводи и на школским приредбама.

Правила понашања у музичкој учионици

На празној линији смисли и допиши правило понашања за које мислиш да је важно поштовати током групног рада.

- Поделите равноправно задатке.
- На почетку рада сваки члан представи своју идеју.
- _____.
- Важно је да се сви у групи подржавају.

ШТА
ЧУЈЕМО У
МУЗИЦИ

ЈАЧИНА ЈАЧИНА ЈАЧИНА ЈАЧИНА ЈАЧИНА

Важне речи

- динамика
- динамичке ознаке

Ово сви знајмо

◎ Заокружи особину тона која се мења када се тонови у мелодији певају и свирају тихо или гласно.

- боја
- трајање
- висина
- јачина

Понови песму из другог разреда **Вишњичица род родила**. Устани и правих леђа, изговарајући јасно сваки слог речи, отпевај гласно први стих песме. Нека те чују сви у одељењу. Изненади другаре и понављајући први стих песме певај тихо.

Мелодија може да се пева или свира у различитој јачини. У музици се певање или свирање мелодије у различитој јачини зове **динамика**.

Ознаке за динамику се пишу на италијанском језику на почетку музичког дела и испод линијског система. Оне нам говоре у којој динамици је композитор замислио да певамо или свирамо. Током трајања музичког дела динамика се мења.

У песми **Вишњичица род родила** користе се две основне **динамичке ознаке**.

ТИХО

или

PIANO

(чита се пијано)

p

у нотном запису се

користе само почетна
слова као ознаке за

ГЛАСНО

или

FORTE

(чита се форте)

f

Начуљи уши

Слушај два пута народну песму **Повела је Јела**. Шта мислиш, коју динамичку ознаку је композитор записао за извођење првог стиха и његово понављање?

Динамика значи кретање. То значи да јачина певања или свирања може стално да се мења.

Тонови мелодије могу да се постепено појачавају од PIANA ка FORTE. Тада се користи динамичка ознака **crescendo** (чита се крешендо), која се обележава математичким знаком за мање (<).

Ако се тонови мелодије постепено утишавају од FORTE ка PIANU, тада се користи **decrescendo** (чита се декрешендо) и математички знак за веће: (>).

Крешендо (*Crescendo*)

Декрешендо (*Decrescendo*)

Начуљи уши

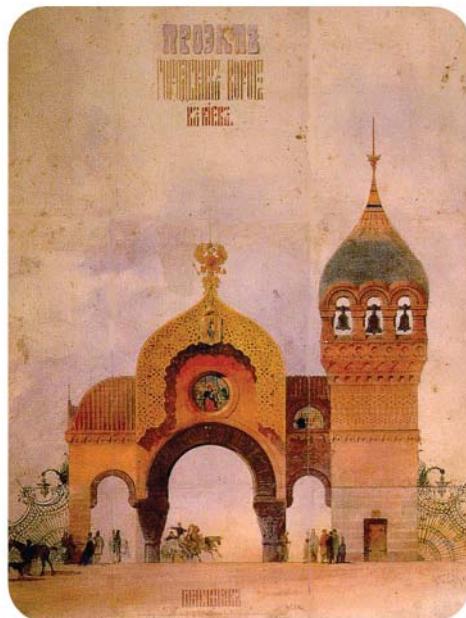
У интернет претраживачу укуцај латиницом: Mussorgsky: Excerpt of Pictures at an Exhibition / Dudamel · Simon Bolivar Symphony Orchestra.

Слушај извођење два комада, **Баба Јага** и **Велика врата у Кијеву**, из музичког дела **Слике са изложбе** руског композитора Модеста Мусоргског. При слушању нарочито обрати пажњу на динамичке промене у музичким комадима.

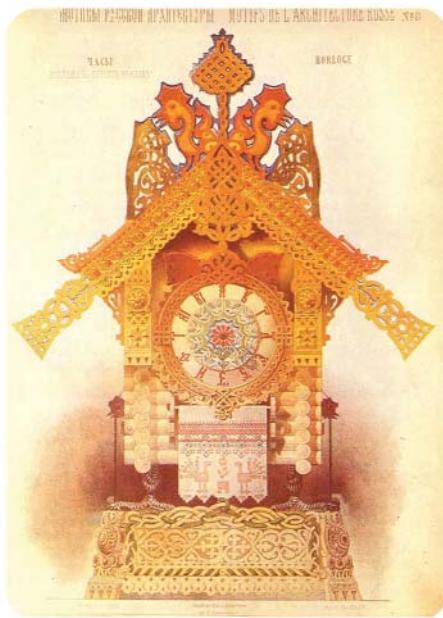
Само за радознале

Музичко дело **Слике са изложбе** је настало по сликама руског сликара Виктора Александровича Хартмана, који је био композиторов пријатељ. Сваки музички комад је добио име по слици коју је описивао.

● Велика врата у Кијеву,
Виктор Хартман

● Сат у облику Баба Јагине
куће, Виктор Хартман

Задатак

1. Којом динамиком почиње композиција **Баба Јага**, а којом **Велика врата у Кијеву**? Заокружи тачне одговоре након првог слушања.

• **Баба Јага** *f p*

• **Велика врата у Кијеву** *f p*

Након другог слушања, на линије упиши један од понуђених одговора на питања.

a) Када композитор користи forte динамику да ли тада употребљава цео оркестар или само појединачне инструменте?

6) Када композитор користи piano динамику да ли тада употребљава цео оркестар или само појединачне инструменте?

◎ Диригент Густаво Дудамел је добио своју звезду у групи славних у Холивуду

Само за радознале

Обрати пажњу на диригента оркестра у музичкој композицији **Слике са изложбе**.

Густаво Дудамел је венецуелански диригент. Са дванаест година је почeo да диригујe градским оркестром. На значајном такмичењу диригената „Густав Малер“ 2004. године Дудамел је освојио прву награду. Погледај још једном његово дириговање **Баба Јаге и Великих врата у Кијеву**. Примети како оркестру наглашено показује када свирају форте, а када пијано.

Дигни два прста

1. Заокружи реч која најбоље описује динамику:

БРЗИНА

ЈАЧИНА

ДУЖИНА

ВИСИНА

2. Према ознакама у табели упиши динамичке ознаке. Боје нота представљају различите динамичке ознаке.

<i>f</i>	
<i>p</i>	
<	
>	

3. Напиши на линијама како се музичким језиком каже:

• Гласно _____

• Тихо _____

• Постепено појачавање _____

• Постепено утишавање _____

БРЗИНА

Важне речи
ознаке за темпо

Ово сви знамо

- ◎ Брзина којом се изводи музичко дело зове се темпо. Допуни основну поделу темпа: спор, умерен и _____ темпо.

Начуњи уши

Слушај песму **Текла вода Текелија** која се налази у музичком делу **Трећа руковет** српског композитора Стевана Стојановића Мокрањца. Одслушај песму два пута. Обрати пажњу да ли је темпо у песми, од првог до последњег такта песме исти или се мења.

Научи да певаш песму **Текла вода Текелија**. Песму научи да певаш на исти начин као и претходне песме.

Текла вода Текелија

Allegro vivo (брзо и живо)

Народна песма

Te - кла во - да Te - ке - ли - ја, да ста - нем,
da с'од - мо - рим, da ма - ло rit. ду - шом да - нем ja.

Крај ње расла шефтелија,
да станем, да с'одморим,
да мало душом данем ја.

Под њом седи Анђелија,
да станем, да с'одморим,
да мало душом данем ја.

? : **данем душом**
– предахнем,
одморим
шефтелија –
брескva

Композитор је у првом такту песме, изнад линијског система, написао ознаку за темпо: Allegro vivo (брзо и живо). Уочи да је у првом такту уписана и ознака за динамику: форте (**f**). Обрати пажњу на једанаести такт песме и ознаку ritenuto (скраћено: rit.). Та музичка ознака за темпо утиче на брзину певања: мораш мало да успориш.

Ознаке за темпо се пишу на италијанском језику.

Lento = СПОРО

Moderato = УМЕРЕНО

Allegro = БРЗО

Којом брзином ће се певати или свирати зависи од ознаке за темпо.
Почетни темпо се може променити током трајања музичког дела.

Начуљи уши

Послушај како је француски композитор Камиј Сен Санс у **Краневалу животиња** музиком описао кретање различитих животиња.

Корњаче

Антилопе

Док слушаш композиције сети се којом брзином се креће корњача, а којом антилопа.

Повежи ознаке за темпо са одслушаним композицијама.

Корњаче

Антилопе

Споро

Умерено

Брзо

Дигни два прста

1. Доврши реченицу:

Темпо је _____.

2. Изведи бројалицу **А, БЕ, ЦЕ, ДЕ** свирајући на ритмичкој удараљки у брзом темпу.

А, БЕ, ЦЕ, ДЕ

А, бе, це, де,
мачка преде
на врх греде,
а миш мота
преко плота.

3. Заокружи три ознаке за темпо и динамику написане на погрешном месту у мелодији.

A musical staff in 2/4 time. It starts with a quarter note followed by a eighth note pair. Above the first note is the dynamic **f**. The second measure shows a quarter note followed by a eighth note pair, with the dynamic **p** above the first note. The third measure shows a eighth note pair followed by a quarter note, with a slur underneath. The fourth measure shows a eighth note pair followed by a quarter note. Below the staff, the tempo marking **Lento** is written.

БОЈА

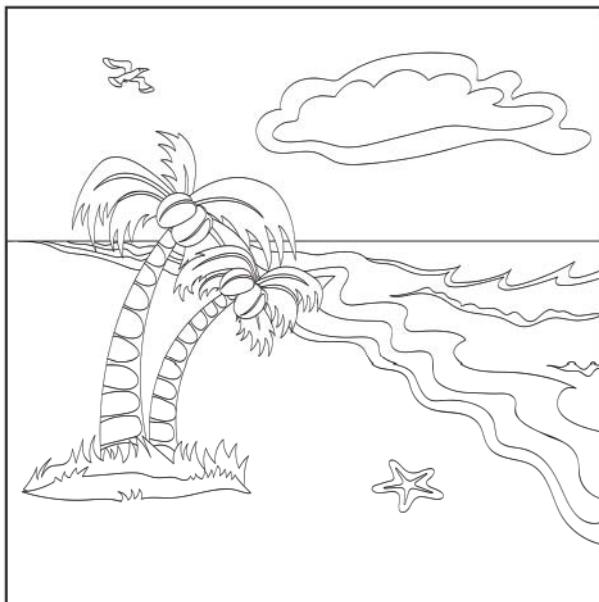
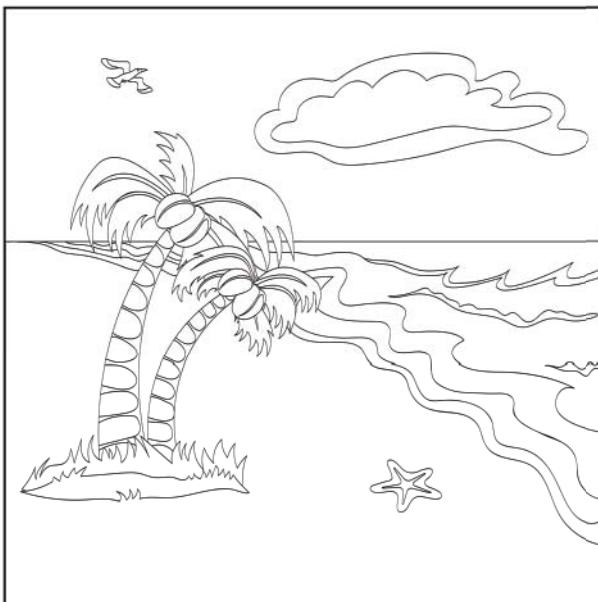
Важне речи

- ◎ боја тона
- ◎ инструмент
- ◎ глас

Ово сви знамо

- ◎ Пред тобом су два иста цртежа. Први цртеж обој тако да дочараши атмосферу веселог лета. Други цртеж обој тако да дочараши хладну зиму.

- ◎ На који начин изражаваш различита расположења на цртежу?

Боја тона зависи од величине и врсте материјала од ког је направљен **инструмент** на коме се тон свира или врсте и јачине **гласа** који тон пева. Тон исте висине и јачине може имати различиту боју ако се свира на различитим инструментима или се пева различитим гласовима.

Различитим бојама тона можеш да опишеш и истакнеш различита осећања и расположења у музичком делу.

Задатак

- ◎ Тон исте висине и јачине може да има различите боје. Шта мислиш, како се то постиже?
- ◎ Изабери један тон. Отпевај га или одсвирај ако имаш неки инструмент.

Боја тона зависи од тога да ли је инструмент направљен од дрвета или метала, да ли користимо жице за стварање звука или дувамо у дрвену или металну цев.

Жичани, дрвени и метални дувачки инструмент производе различите боје тона

Људски глас је инструмент који такође има своју боју. Разликујемо женски, мушки и дечији глас.

Начуљи уши

Замисли да је учионица концертна сала и да си на концерту. На програму концерта су два музичка дела. Послушај их. Посебно обрати пажњу на звук инструмената који изводе музичка дела.

Камиј Сен Санс **Лабуд**

Антонио Вивалди **Зима**

У преслушаним делима користе се два инструмента: виолончело и виолина. Оба инструмента су направљена од дрвета и имају жице и гудало помоћу којих настаје тон. Оба инструмента имају исти облик али различиту величину: виолочело је већи инструмент од виолине.

Заокружи у чему се разликује звук ова два инструмента:

- a) јачини 6) трајању b) висини g) боји

На концерту се не прича, већ се пажљиво слуша музика. Свако шушкање, смејање и окретање ремети свирање музичара, али и уживање публике у музичком извођењу. Не заборави да аплаузом подржиш и наградиш музичаре. Аплаудираш када је музичко дело одсвирано и када музичари спусте инструменте или устану, ако су седели док свирају.

Дигни два прста

1. Напиши на линијама како се деле гласови.

_____ . _____ . _____ .

2. Народну песму **Ми идемо преко поља** изведи са паром. Свако од вас нека одабере боју коју ће певати.

МИ ИДЕМО ПРЕКО ПОЉА ПРЕКО ПОЉА
МИ ИДЕМО ПРЕКО ПОЉА.
А ОБЛАЦИ ПРЕКО НЕБА ПРЕКО НЕБА
А ОБЛАЦИ ПРЕКО НЕБА.

3. Напиши на линији од којих материјала могу бити направљени инструменти.

_____ .

4. Напиши на линији шта утиче на разлике у боји тона инструмената.

_____ .

РАСПОЛОЖЕЊЕ

Важне
речи

● изражајна
музичка
средства

Ово сви зnamо

● Објасни шта је химна? Како се зове химна наше државе?

Начуљи уши

Слушај химну **Боже правде**. Опиши каква осећања у теби изазива ова песма. Утврди слушањем химне који део строфе се понавља.

Прочитај текст химне **Боже правде**. Химну певај строфу по строфу.

Боже правде

Боже правде, ти што спасе
од пропasti досад нас,
чуј и одсад наше гласе
и одсад нам буди спас.

Моћном руком води, брани,
будућности српске брод.
Боже спаси, Боже храни,
српске земље, српски род.

Сложи српску браћу драгу
на свак` дичан славан рад,
слога биће пораз врагу,
а најјачи српству град.

Нек на српској блистама грани
братске слоге златан плод,
Боже спаси, Боже храни,
Српске земље, српски род!

Музика може да утиче на расположење. Мелодија, ритам, динамика, темпо, музички инструменти и глас су **изражаяна средства музике**. Та средства утичу да неку музику чујемо као веселу или тужну, снажну или узбудљиву.

Боже правде једржавна химна Републике Србије. Када наши спортисти побеђују у различитим спортивима на међународним такмичењима поносно певају химну **Боже правде**. Химна је свечана песма и пева се у част државе и народа. Може бити посвећена и некој историјској личности, али и школи, граду, спортском клубу и музичком такмичењу.

Химна **Боже правде** се изводи када су државни празници, посебне свечаности или спортски догађаји.

Када певамо или слушамо химну треба да стојимо усправно и не померамо се. Звиђање и испуштање узвика док се интонира химна неке друге државе је врло непристојно понашање. Према химнама других држава треба да се односиш са поштовањем, као према својој.

Када се заврши извођење химне не аплаудира се.

Током године постоје празници који се најчешће славе у кругу породице. Празник коме се сви радујемо и најчешће га славимо са породицом је Нова година.

Начуљи уши

Слушај песму **Звончићи, звончићи**.

Начуљи уши

Божић је радостан празник за оне који славе. Слушај песму **Божић, Божић, благи дан.**

Објасни шта текст песме описује. Утврди којим темпом и динамиком почиње песма.

Божић, Божић

Божић, Божић
благи дан,
благог Христа
рођендан,
Божић, Божић,
светли дан,
сав светлошћу
обасјан.

Музика може да нам описује и доцарава и опасне и страшне догађаје из природе, временске непогоде или да нам описује измишљене узбудљиве приче и јунаке.

Начуљи уши

Послушај **Посело вештица**, део **Фантастичне симфоније**, композитора Хектора Берлиоза. Шта највише доћарава игру вештица: мелодија, ритам, темпо, динамика или инструменти?

Задатак

Како се зове када на сцени имамо велики број музичара који заједно свирају? Заокружи тачан одговор.

- хор
- оркестар
- трио

Дигни два прста

1. Заокружи појмове који означавају изражајна средства музике.

- Динамика
- Темпо
- Нота сол
- Инструменти
- Виолински кључ
- Гласови
- Тактика
- Мелодија
- Осмина
- Ритам

2. Од обрађених песама у уџбенику Музичка култура 3 изабери две које су различитог расположења. Погледај њихове нотне записи и у табели запиши назив песама и њихове ознаке за динамику и темпо.

Назив песме	Ознака за динамику	Ознака за темпо

Изводим музику

Изведи познату песму на другачији начин и промени песми расположење.

Треба уочити како промене у темпу и динамици утичу на расположење у песми. Како се мења њен карактер.

Кораци у раду:

- Одељење се подели у пет група.
- Свака група бира од научених песама једну која се групи највише допада и коју чланови групе најбоље познају.
- Представници сваке групе извлаче цедуљице на којима су написане ознаке за темпо и динамику.

Динамика: форте – пијано; крешендо – декрешендо.

Темпо: спор, умерен, брз. Ознака за ритенуто – успорити.

- Свака група припрема певање песме у динамици и темпу који су извучени на цедуљицама.
- У извођењу може да се користи и тело као инструмент.

Правила понашања у музичкој учионици

Договорите се и запишите четири правила понашања у групи. Када правила запишете, морате их се придржавати.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Пријатељ одељења, учитељ или учитељица прате и помажу рад сваке групе. Нарочито воде рачуна да ли се група придржава написаних правила понашања.

КОЛО,
КОЛО,
НАОКОЛО

НАРОДНА ПЕСМА И ИГРА

Важне речи

- народна песма и игра
- народни инструменти
- коло

Ово сви знамо

◎ Напиши на линији шта описују набројане речи.

дечаци и девојчице, обучени у народну ношњу,
држе се за руке, група вијуга, група пева, група поскакује

Начуљи уши

Слушај пажљиво песму **Разгранала грана јоргована** и напиши на линији властите именице које чујеш у тексту песме.

Народна песма и игра су настале у народу. Сачувале су се тако што су се преносиле са колена на колено. То значи да су твоји преци певали народне песме и играли народна кола, а потом су знање пренели потомцима. Твој чукундеда је певао песме твом прадеди, а он твом деди, а деда твом тати или мами, а они теби и брату и сестри.

Научи да певаш песму **Разгранала грана јоргована**.

Разгранала грана јоргована

Разгранала грана јоргована,
Разгранала грана јоргована.
Ој лане, Милане, грана јоргована,
Ој лане, Милане, грана јоргована.

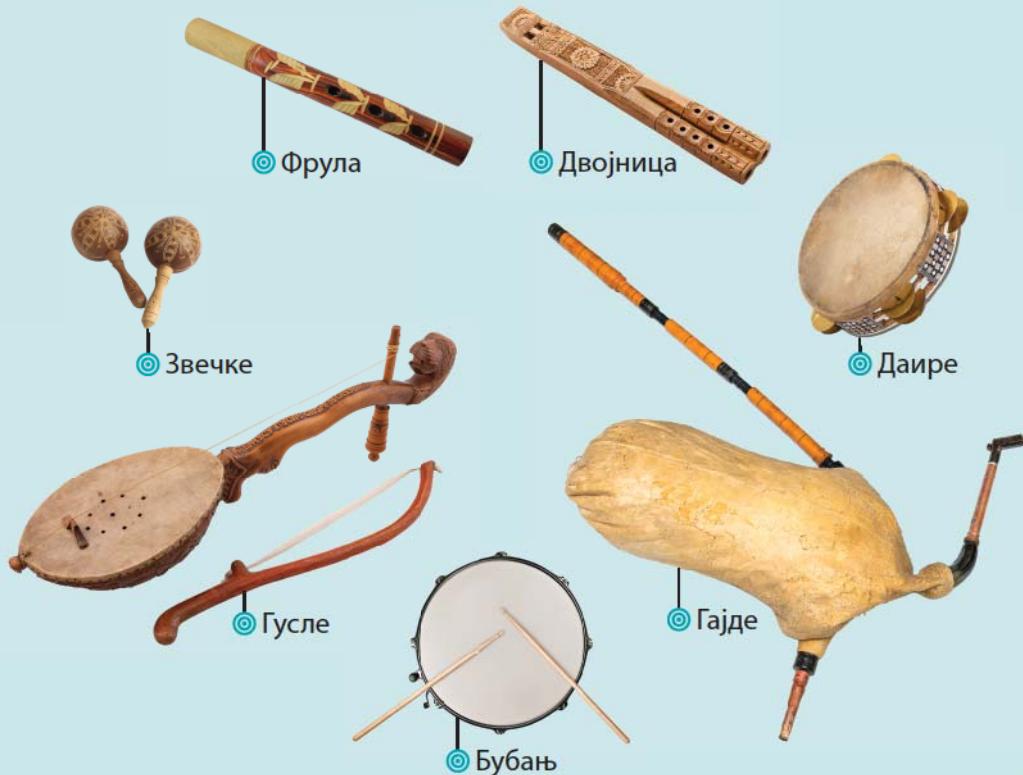
Под њом седи лепа Јулијана,
Под њом седи лепа Јулијана,
Ој лане, Милане, лепа Јулијана,
Ој лане, Милане, лепа Јулијана.

Уз народну песму и игру користе се и **народни инструменти**. То су једноставни инструменти, ручно направљени од природних материјала, најчешће од дрвета и коже. Користе се као инструментална пратња певача или играча. Могу се користити појединачно или у групи. Према начину како се свира на њима могу бити:

- дувачки: фруле, двојнице и гајде;
- жичани, као што су гусле;
- ударачки инструменти: даире, звечке и бубњеви различитих величина.

Учимо кораке и покрет за песму **Разгранала грана јоргована**. Слушај и играј коло уз снимљену клавирску пратњу.

Одељење се подели у три групе. Свака група направи по једно мешовито **коло**. Коло је отворено и има коловођу и кеца. Смењујте се на месту коловође и кеца.

Овако се игра коло:

1. Сви у колу се држе за руке које су испружене напред и подигнуте у висини лица.
2. Коловођа држи марамицу у руци и њоме маше.
3. Коло се креће тако што се искоракне десном ногом и привуче се лева нога.

Када увежбате кораке, изведите коло уз песму.

Начуљи уши

Послушај како чувени српски солиста на фрули Бора Дугић изводи **Скакавац коло**. Након слушања допуни реченице.

Фрула је народни _____ инструмент. Коло почиње у _____ темпу, а затим мења у _____ темпо. Солистички инструмент прати велики _____ и женски _____.

Само за радознале

Одслушај песму **Нишка бања** у извођењу Немање Радуловића.

Откриј како се народна музика може изводити и на уметничким инструментима. Препознај који су то инструменти.

Бал је у прошлости био посебна свечаност која се организовала у градовима, на двору и у кућама угледних људи у Србији. На Светосавском балу су се играла српска кола, али и карактеристичне игре балске музике других народа као што су валцери и полке.

Дигни два прста

- Изведи певањем једну строфи песме **Разгранала грана јоргована**. Певай у форте динамици и умереном темпу.
- Изведи певањем и играњем једну строфи песме **Разгранала грана јоргована**. Певай и играй у спором темпу и пијано динамици.
- Повежи инструменте са групом којој припадају:

Жичани

Дувачки

Ударачке

Фрула

Гусле

Даире

Двојнице

Бубањ

УМЕТНИЧКА ИГРА – БАЛЕТ

Важне речи

балет

Ово сви знамо

- ◎ Како се зове народна игра? Који народни инструменти се користе уз народну игру?

У давна времена омиљена забава на француском двору је била уметничка игра која се зове балет. У почетку се само плесало, а затим је балет постао сложено дело у коме су спојене: прича, украшена сцена, покрет, музика и костими.

Балет се изводи на сцени. Балерине и балетани изводе радњу причетако што је доћаравају покретима и изразима лица. Оркестар изводи музику. Покрети и кораци у балету су повезани са ритмом и темпом музике коју изводи оркестар.

Начуљи уши

Слушај **Валцер цвећа**, део из балета **Крцко Орашчић** руског композитора Петра Иљича Чајковског.

Валцер слушај два пута.

1. У првом слушању на линији напиши речи које описују какво расположење код тебе буди ова композиција.
2. Током другог слушања **Валцера** осмисли и изведи једноставан плес.

Само за радознале

У причи балета **Крцко Орашчић** описује се породична прослава Божића. Главна јунакиња приче је девојчица Клара. Она добија на поклон лутка Крцка Орашчића и слуша бајку о Крцку Орашчићу и Шећерној вили који живе у Краљевству слатикиша. Кларин брат је сломио лутка, а Клара је због тога тужна заспала. Она сања како се Крцко претворио у принца и како заједно одлазе у Краљевство слаткиша. Тамо ће доживети разне пустоловине, упознаће Шећерну вилу, а на крају ће се Клара пробудити из сна уз лутка Крцка Орашчића.

Начуљи уши

Слушај **Игру шећерне виле** из балета **Крцко Орашчић**. У овој игри ћеш чути звук једног посебног инструмента који се зове челеста. То је инструмент са диркама, нежног звука. Звук се добија тако што се притисне дирка која покреће механизам чекића који удара у металне плочице.

Изглед челесте са предње стране

Изглед челесте са задње стране

Слушај два пута **Игру шећерне виле**, а потом уради задатке.

1. Слушај почетну мелодију и утврди да ли се она понавља и колико пута.

-
2. Илуструј **Игру шећерне виле** тако што ћеш је нацртати у свесци.

Дигни два прста

1. Од понуђених речи у табели издвој и напиши оне које описују уметничку игру балет.

РЕЧИ	БАЛЕТ
Прича	
Сцена	
Покрет	
Четвртина	
Балерине, балетани	
Костими	
Оркестар	
Нота сол	

2. У табели напиши четири разлике између народне игре коло и балета.

КОЛО	БАЛЕТ
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

МУЗИЧКА ПРИЧА

Важне речи

карнавал

Ово сви знамо

- Објасни шта значи реч карнавал. Сети се ко је компоновао музичко дело **Карнавал животиња**. Који су ту делови **Карнавала животиња** познати?

Француски композитор Камиј Сен Санс компоновао је дело **Карнавал животиња** за своје ученике. У овом делу је музичким изражајним елементима – мелодијом, ритмом, динамиком и темпом описао животиње које учествују у поворци карнавала.

Начуљи уши

Слушај пажљиво како композитор музиком прича и описује велики догађај: завршницу **Карнавала** у коме учествују све животиње. Завршница се у композицији зове Финале. Композитор музичким инструментима доћарава кретање животиња. На растанку животиње заиграју плес који се зове Кан Кан.

Обрати пажњу којим инструментима се описује ход и весеље животиња у поворци. Уочи како се мења темпо у Финалу: да ли се темпо у коме оркестар свира успорава или убрзава?

Одговори на следећа питања заокружујући тачне одговоре.

1. Ко изводи финале **Карнавала**?
а) солиста б) хор в) оркестар
2. Темпо композиције је:
а) спор б) умерен в) брз
3. Расположење у композицији је:
а) тужно б) весело
4. Подвуци назив инструмената чији звук препознајеш у композицији.

виолина

флаута

чегрталька

бубањ

клавир

Дигни два прста

1. Још једном слушај пажљиво **Финале Карнавала животиња**. Допуни текст који следи тако што ћеш уписати понуђене речи на одговарајуће место.

Финале почиње брзим ритмом, изведенним на _____.

После кратког почетка композитор уводи _____ мелодију

у дувачком инструменту _____. Следи опет

_____ део, а затим се чује позната весела _____ у

_____. Од почетка Финале је у _____ темпу.

_____ динамика прати и наглашава завршетак музичке

приче у _____ расположењу.

- форте • живахну • клавиру • флаути • веселом • брзом
- напети • мелодија • виолинама

Одељење се подели у две групе. Представник сваке групе извлачи цедуљицу и бира музички садржај карнавала:

- карневал народних песама и игара или
- карневал балова и валцера.

Свака група од песама и игара које су обрађене прави карневалску поворку. У краневалској поворци могу да се изводе:

- песме;
- кола;
- музичка дела уз ритмичке и мелодијске удаљке;
- песме које по расположењу одговарају валцеру;
- валцерски кораци;
- валцер из балета Крцко Орашчић за кретање карневалске поворке.

Наравите костиме за карневалску поворку.

- Рециклирајте стваре и направите огртаче.
- Направите маске за лице или нашминкајте једни друге.
- Мушки прслуци за одело могу послужити као део народне ношње, јелек.

Карневал изведите на последњим часовима Музичке културе и позовите другаре из првог разреда као публику.

МУЗИЧКИ РЕЧНИК

Б

балет – уметничка игра
бонтон – лепо понашање

В

валцер – плес у пару
вокална музика - музика која се изводи певањем

Д

динамика – јачина певања или свирања
диригент – музички извођач који изводи музичко дело и управља хором или оркестром

И

инструментална музика – музика која се изводи свирањем на музичким инструментима

К

камерна музика – музика коју изводи мала група инструменталиста који заједно свирају
карнавал – прослава, учесници карневала могу да се маскирају, шале и плеши
коло – народна игра
композитор – уметник који ствара и записује музичка дела

Л

линијски систем – место где се записују ноте, састоји се од пет линија и четири празнине

М

мелодијски ударачки инструменти – поред ритма, на њима се може одсвирати и мелодија

Н

народна музика – музика настала у народу, преносила се са генерације на генерацију. Може да се изводи певањем, играњем и свирањем
народни инструменти – инструменти настали у народу, ручно прављени од природних материјала
нота – знак који обележава висину и трајање тона

О

оркестар – велика група инструменталиста који заједно свирају

П

пауза – знак за прекид певања и свирања
помоћне линије (помоћнице) – кратке линије које се пишу изнад или испод линијског система и користе се за писање нота

Р

ритмички ударачки инструменти – инструменти који изводе ритам

С

солистичка музика – изводи је један певач или један инструменталиста

Т

темпо – брзина певања или свирња

У

ударачки инструменти – врста инструмената код којих се звук добија ударањем и трешењем

Х

хор – велика група певача која заједно пева, може бити мушки, женски или мешовити

СПИСАК КОМПОЗИЦИЈА

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА СЛУШАЊЕ

Како се прави музика

Блистај, блистај, звездо мала , песма из Француске	8
За Елизу , Лудвиг ван Бетовен	11
Турски марш , Волфганг Амадеус Моцарт	11
Игра малих лабудова, Лабудово језеро , Петар Иљич Чайковски	11
Зима , Антонио Вивалди	12
Симфонија из Новог света , Антоњин Дворжак	14
Свита за виолончело бр.1 , Јохан Себастијан Бах	14

Музичка азбука

Ресаво водо ладна , народна песма.....	35
Ми идемо преко поља , народна песма.....	19, 23, 37
Фалила ми се , народна песма	40
Сол ми дај , народна песма.....	41

Шта чујемо у музici

Повела је Јела , народна песма	46
Слике са изложбе , Модест Мусоргски.....	47
Текла вода Текелија , Стеван Стојановић Мокрањац.....	49
Корњаче, Карневал животиња , Камиј Сен Санс	50
Антилопе, Карневал животиња , Камиј Сен Санс.....	50
Лабуд, Карневал животиња , Камиј Сен Санс.....	52
Зима , Антонио Вивалди	52
Боже правде , Даворин Јенко	54
Звончићи, звончићи , Џејмс Лорд Пјерпонт	55
Божић, Божић, благи дан , народна песма	56
Посело вештица, Фантастична симфонија , Хектор Берлиоз	

Коло, коло, наоколо

Разгранала грана јоргована , народна песма	60
Скакавац коло , народна песма	62
Нишка бања , народна песма	62
Валцер цвећа, Крцко Орашчић , Петар Иљич Чайковски	63
Игра шећерне виле, Крцко Орашчић , Петар Иљич Чайковски	64
Финале, Карневал животиња , Камиј Сен Санс.....	67

КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ПЕВАЊЕ

Музичка азбука

Повела је Јела , народна песма	19
Коло , бројалица	20
Ладо, Ладо , бројалица.....	23
Нота до , непознати аутор.....	32
Ресаво вodo ладна , народна песма	35
Фалила ми се , народна песма	40
Сол ми дај , народна песма.....	42

Шта чујемо у музици

Вишњичица род родила , народна песма	46
Текла вода Текелија , Стеван Стојановић Мокрањац.....	49
А, бе, це, де , народна бројалица.....	50
Боже правде , Даворин Јенко.....	54

Коло, коло, наоколо

Разгранала грана јоргована , народна песма	60
---	----

НОТНИ ТЕКСТ ПЕСАМА

Блистај звездо мала (Француска песма)

Умерено

В. А. Моцарт

Бли-стај, бли-стај, зве-здо ма - ла, ка - ко бли-сташ рад'бих зна - ла,
ви-со-ко го - ре ви-дим те ја, ко дра - гуль ти све-тло сја.
Бли-стај, бли-стај, зве-здо ма - ла, ка - ко бли-сташ рад'бих зна - ла.

Ми идемо преко поља

Живо

Народна песма

Ми и - де - мо пре - ко по - лја, пре - ко по - лја,
ми и - де - мо пре - ко по - лја.

2. А облаци преко неба, преко неба,
а облаци преко неба.
3. Облак брже, дода брже, дода брже,
облак брже, дода брже.
4. Росна киша понајбрже, понајбрже,
росна киша понајбрже.

5. Да ороси наша поља, наша поља,
да ороси наша поља, наша поља.
6. Да уроде наша жита, наша жита,
да уроде наша жита, наша жита.

Повела је Јела

Allegro

Народна песма
из Србије

По - ве - ла је Је - ла два ко - ња на во - ду.

Нота до

Умерено

Непознати аутор

До је, до је но - та, до за сва - ки дан.

До, до, до, до, пе - ва де - чак на - сме - јан.

Ресаво вodo 'ладна

Лагано

Народна песма

Ре - са - во, во - до 'лад - на,
Куд бро-диш, во-до 'ла - дна,
Мо - ра-ви во - ди бро - дим,
Ре - са - во.
за - 'о - диш?
за - 'о - дим.

Фалила ми се

Умерено

Народна песма

Фа - ли - ла ми се про - ше - на мо - ма.

Фа - ли - ла ми се про - ше - на.

Сол ми дај

Окретно

Народна песма

Сол ми дај, сол ми дај, да по - со - лим за - ло - гај.

La - не мој, Ми - ла - не, со - ли ме - ни дај.

Вишњица род родила

Живо

Народна песма
из Србије

Musical notation for 'Višnjičica rod rođala' in 2/4 time. The lyrics are: Вишњи - чи - ца род ро - ди - ла, ви - шњи чи - ца род ро - ди - ла.

2. Од рода се саломила, од рода се саломила.
3. Нема вишњу кој да бере, нема вишњу кој да бере.
4. Само момче и девојче, само момче и девојче.

Текла вода Текелија

Allegro vivo (брзо и живо)

Народна песма
из Србије

Musical notation for 'Tekla voda Tekelija' in common time. The lyrics are: f Текла во - да Теке - ли - ја, да ста - nem, rit. да с'од - мо - рим, да ма - ло ду - шом да - nem ja.

Боже правде

Свечано

Музика: Даворин Јенко
Текст: Јован Ђорђевић

Musical notation for 'Bože pravde' in common time. The lyrics are:
1. Бо - же пра - де, Ти што спа - се од про - па - сти до - сад нас,
чuj и од - сад на - ше гла - се и од сад нам бу - ди спас.
Моћном ру - ком во - ди, бра - ни бу - дућ - но - сти срп - ске брод,
ff Бо - же спа - си, Боже хра - ни, срп - ске зе - мље, срп - ски род! 1. 2. срп - ски род!

Химна Светом Сави

Свечано

Записао:
Корнелије Станковић

У - скли - кни - мо съу - ба - вљу све - ти - те - лју
срп - ске цр - кве и шко - ле све - ти - тель - ској

Са - ви, Та - мо вен - ци, та - мо сла - ва,
гла - ви. где наш спр - ски па - стир Са - ва.

Пож - те му, Ср - би, пе - сму и у - трој - те!

2. Благодарна Србијо,
Пуна си љубави
Према своме пастиру
Светитељу Сави.
Цело Српство слави славу
Свога оца Светог Саву.
Појте му, Срби,
Песму и утројте!

3. Пет векова Србин је
У ропству чамио
Светитеља Саве
Име је славио.
Свети Сава Србе воли
И за њих се Богу моли.
Појте му, Срби,
Песму и утројте!

4. Да се српска сва срца
С тобом уједине,
Сунце мира, љубави,
Да нам свима сине.
Да живимо сви у слози,
Свети Саво, ти помози,
Почуј глас свог рода,
српскога народа!

Божић, Божић

Умерено

Народна црквена
песма

Бо - жић, Бо - жић bla - ги дан, bla - гог Хри - ста ро - ђен - дан.

Бо - жић, Бо - жић све - тли дан, сва све - тло - шћу о - ба - сјан.

2. Дјева Христа родила,
пеленама повила.
У пећини Христос спи,
Света Дева над љим бди.

3. Анђели се спустише,
пастирима јавише:
веселте се сви ноћас,
роди нам се Христос спас.

БЕΛЕШКЕ

